

Türkçe’de Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları

Işıl ÖZYILDIRIM*

Özet

Bu çalışmanın amacı günlük Türkçe gazetelerdeki köşe yazılarının incelenmesi ve çözümlenmesidir. Bu amaçla, V. Bhatia (1993) tarafından köşe yazıları için geliştirilen bilişsel yapı model olarak alınmış ve köşe yazıları bu çerçevede incelenerek çözümlenmeleri yapılmıştır. Araştırmanın bulguları bize Türkçe köşe yazılarının belirli bir ortak bilişsel yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada bütüncü olarak 3 farklı gazeteden 6 köşe yazarının 1 ay boyunca yayınladıkları köşe yazılarından oluşan toplam 180 köşe yazısı kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Köşe yazısı, tür çözümlenmesi, iletişimsel amaç, işlev, bilişsel yapı, adım

Abstract

The aim of this study is to investigate and analyze the cognitive-move-structure of feature articles of the daily Turkish newspapers. For this purpose, the cognitive structure which was developed by V. Bhatia (1993) for feature articles has been used as a model and the articles have been analyzed within this framework. The findings of this research indicate that Turkish feature articles have a certain common cognitive structure. In this study, 6 writers from 3 different Turkish daily newspapers, and a total of 180 feature articles written by these writers during a month have been used as the corpus.

Key Words: feature article, genre analysis, communicative purpose, function, cognitive structure, move

I. Giriş

Dilbiliminde son yıllarda bazı alan ve kavramlar çok popüler hale gelmiştir. Söylem çözümlenmesi ve adı onunla birlikte anılan bazı terim ve kavramlar için de böyle olmuştur. Söylemin sadece dilbilgisel olarak kurallı tümcelerden oluşmadığı, söylemlerde tümce boyutunu aşan bir takım yapı ve işlevlerin de bulunabileceği fikri özellikle 1970’li yıllardan sonra yapılan dil çalışmalarına damgasını vuran bir bakış açısı olmuştur.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dilbilimi Bölümü Öğretim Üyesi

Bu gelişmeler ışığında, son yıllarda değişik metin türlerinin tanımlanması ve çözümlenmesi amacına yönelik “tür çözümlemesi” (genre analysis) çalışmaları da giderek önem kazanmış ve değişik çözümleme yöntemleri ortaya atılmıştır. Tür çözümlemesi akademik ve profesyonel metinlerin kapsamlı bir tanımlanmasını yaparak yapı-işlev ilişkisi hakkında önemli bilgiler verir. Tür çözümlemeciler için dilbilimsel ve toplumsal olgular arasındaki ilişkinin vurgulanması çok önemlidir. Böyle bir bakış açısıyla Swales (1990: 58) türü şu şekilde tanımlamaktadır: “Tür bir dizi iletişimsel amacı paylaşan üyelerden oluşan iletişimsel bir olaydır. Paylaşılan amaçlar uzman üyeler tarafından algılanır, kabul edilir ve böylece de türün temel mantık yapısı ortaya çıkar. Bu bilişsel yapı aynı zamanda söylemin bütüncül düzenini oluşturarak o söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimlerini de etkiler.

Söylem çözümlemesi özellikle yüzyılın son çeyreğinde pek çok değişik alandan araştırmacının da katkılarıyla disiplinlerarası bir alan haline gelmiştir. Her ne kadar bu alanların ortak amacı dilbilimsel çeşitliliğin çözümlenmesi olsa da eğitimleri ve artalan bilgileri farklı olduğu için konuları farklı çözümleyerek farklı yöntemler kullanırlar. Dilde işlevsel çeşitlilik bakış açısından bakıldığında tür çözümlemesinde araştırmacının amacı ve artalan bilgisine göre 3 ayrı yönelim bulunmaktadır: 1) dilbilim; 2) toplumbilim ve 3) ruhbilim (Bhatia 1993: 16)

Bunlardan ilki dilbilim ağırlıklı tür çözümlemesi çalışmalarıdır. Çoğunlukla ‘kesit’ ya da ‘biçem’ çözümlemesi olarak ele alınan; ancak, son zamanlarda söylem çözümlemesinin bir parçası olarak görülen dilbilim ağırlıklı tür çözümlemesi çalışmaları temel olarak değişik metin türlerinin dilsel tanımlamalarıyla ilgilenir.

İkinci yönelimde toplumbilimsel yaklaşım önemlidir. Böyle bir yaklaşımda, bir türün sosyal gerçekliği nasıl tanımladığı ve düzenlediği önem kazanmaktadır. Diğer bir deyişle, toplumbilim ağırlıklı tür çözümlemesi çalışmalarında, metnin tek başına bir anlam ifade edip etmediği, toplumsal roller, grup amaçları, profesyonel ve kurumsal tercihler ve önşartlar ve hatta kültürel sınırlamaların da bir türün tanımlanmasında önemli rol oynadıkları vurgulanmaktadır.

Üçüncü yönelim olan ruhbilimsel yönelimde de araştırmacılar daha çok metnin temel mantık yapısı veya düzeni gibi konularla ilgilenirler. Diğer bir deyişle, metnin bilişsel yapısını ele alırlar. Bunlar metnin arka planında bulunan ve yazar tarafından amacın iletilmesi için özel olarak seçilen türe özel stratejilerle ilgilidir. Her türün iletişimsel amacı doğrultusunda birtakım stratejileri bulunur. Bu stratejiler metnin genel düzeni içerisindeki tekrarlanan yapıları ortaya çıkarır. Bhatia (1993) tarafından ‘bilişsel-adım-yapısı’ (cognitive-move structure) olarak adlandırılan bu temel mantık yapısı bir türün şekillenmesinde çok önemli rol oynamaktadır.

Bu makalenin amacı Türkçe gazetelerde yer alan köşe yazılarının temel mantık yapısını ortaya çıkarmak ve bilişsel adımlarını belirlemektir. Çalışmada V.Bhatia

(1993) tarafından köşe yazıları için geliştirilen 4 parçalı bilişsel yapı model olarak alınmıştır. Bu amaçla, günlük Türkçe gazetelerden Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet olmak üzere toplam 3 gazete ve her gazeteden 2 köşe yazarı seçilerek bu yazarlara ait köşe yazıları 1-31 Mayıs 2003 tarihleri arasında bir ay boyunca incelenmiştir. Seçilen yazarlar ise Hürriyet gazetesinden Emin Çölaşan ve Bekir Coşkun, Milliyet gazetesinden Hasan Pulur ve Fikret Bila, Cumhuriyet gazetesinden ise Mustafa Balbay ve İlhan Selçuk olarak belirlenmiştir.

II. Bilişsel Adım Yapıları

Metin çözümlemesinin yeni bir disiplin olarak ortaya çıktığı 1970’li yıllardan beri dilbilimciler incelenecek temel yapının ne olması gerektiği konusunda çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Bunlara örnek olarak bir konuşma durumunda kullanılan tümcelerin işlevini vurgulayan söylem (speech act); bir konuşucunun ürettiği iki susku arasında yer alan söz zinciri parçası olarak tanımlayabileceğimiz sözce (utterance); kendi içinde bir bütünlüğü olan konuşma parçaları veya bunların yerini tutan şeyler olarak tanımlanan adım (move); veya bellekte kaydedilen genel kavramlar için kullanılan şema (schema)’yı verebiliriz. (Coulthard 1977: 7-8) Örneğin, öyküler sadece dilbilgisel yapı ve anlamlardan değil, aynı zamanda daha belirgin, şematik ve planlı örüntülerden oluşmaktadır. Bir öykü şemasının çözümlenmesi bize bir öykü prototipini ve olası değişimlerini verir; bir öyküyü meydana getiren parçaları, bunların dizilişini ve birbirleriyle olan ilişkilerini tanımlar. (Bower ve Cirilo 1985: 93)

Bu şekilde tanımlanan söylem yapıları kullanılarak yapılan çözümlemeler günümüze kadar süregelmiş ve değişik metin türlerinde bulunan değişik işlevsel yapıların ve söylem düzeneklerinin ortaya çıkarılması amacıyla kullanılmışlardır. Bazı araştırmalar insanların öyküleri nasıl ürettikleri veya anladıklarına ilişkin kesin modeller üretmeyi de amaçlamışlardır. Bunlar arasında Van Dijk (1977, 1980); Kintsch (Kintsch and Van Dijk 1978); Rumelhart (1980) ve Beaugrande’nin (1982) adını sayabiliriz, (Johnstone 2001: 639) Örneğin Van Dijk böyle işlevsel söylem yapılarına daha anlambilimsel bir bakış açısıyla tümceötesi yapılar (superstructures) ya da büyük ölçekli yapılar (macrostructures) adını vermektedir. Bu şekildeki anlatı yapıları kendilerine has geleneksel kategori ve oluşum kurallarıyla belirlenmektedir. (Van Dijk 1985, Vol. 2: 3)

Bhatia ise tür çözümlemesinde psikolojik faktörlerin özellikle altını çizmekte ve tür çözümlemesinde psikodilbilimsel yönelimin bilişsel yapıyı ve belirli bir görüşü veya niyeti ortaya koymak amacıyla yazarın kişisel stratejik seçimlerini yansıttığını söylemektedir. Bhatia’ya göre bir türün profesyonel ya da akademik üyeleri türün sadece iletişimsel amaçlarını değil, yapısal özelliklerini de paylaşırlar. Uzun bir tecrübe ve çalışmalar sonucu ortaya çıkan bu özellikler de türe geleneksel bir biliş-

sel yapı kazandırır. İşte bu nedenledir ki uzman üyeler bir türü hep aynı şekilde yapılandırırlar. (1993: 19)

İletişimsel amaç kaçınılmaz olarak bir türün bilişsel yapısında rol oynamakta ve bu da bize türün mantık yapısında ortaya çıkan tipik düzenliliği yansıtmaktadır. Bir türün iletişimsel amacı ile tipik bilişsel yapısı arasındaki kaçınılmaz ilişkinin iyi bir örneği de ciddi bir gazete ile bir magazin gazetesinin bilişsel yapılarının karşılaştırılmasıdır. Bu iki gazetenin bir haberi sunuşu birbirinden farklıdır. Her ikisi de gazete haberi olsa da magazin gazetesindeki haber daha az ayrıntılı olur ve daha çarpıcı bir başlığı olur. Bu gazete aynı zamanda dikkati çekmek amacıyla daha fazla görsel malzeme kullanır. Bu farklılıkların pek çoğu gazetenin ya da okuyucunun doğası, amacı, veya bazı kurumsal sınırlama veya ön şartlarla açıklanabilir. Bunun gibi durumlarda, yani iletişimsel amaçların büyük ölçüde farklılaştığı durumlarda çok farklı bilişsel yapılar ortaya çıkar ve dolayısıyla bu metinler iki ayrı tür olarak kabul edilirler. (Bhatia 1993 : 21)

Bir tür içerisinde bulunan bu düzen ve tekrarlayan yapılar doğası gereği bilişsel olarak değerlendirilmelidir; çünkü bunlar profesyonel bir topluluğun ya da özel bir söylemi paylaşan üyelerin bu metni oluştururken ve belli bir iletişimsel amaca hizmet etmek için kullandığı stratejileri yansıtır. Bu bilişsel yapılanma aynı zamanda belli bir topluluğa ya da söyleme ait olan gelenekselleşmiş sosyal bilgiyi de yansıtır. Bu anlamda, bilişsel yapı bir kişide bulunduğu varsayılan 'çerçeve' ya da 'şema' kuramlarının ilgilendiği bilgi organizasyonundan farklıdır. Diğer bir deyişle, bilişsel yapı bir türü oluşturan uzman üyelerin gelenekselleşmiş ve standartlaşmış düzenini yansıtırken şema yapısı okuyucunun metne karşı olan kişisel tepkiyle ilgilidir.

III. Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları

Gazete dili zengin bir dilsel kaynak oluşturmaktadır. Bir gazete pek çok türü içinde barındırır. Bunlara örnek olarak başlıklar, haber yazıları, spor haberleri, başyazılar, köşe yazıları, editöre mektuplar, reklamlar gibi türleri sayabiliriz. Gazete haberleri çok fazla konuyla ilgilidir. Gazetede genelde herkesi ilgilendiren her türlü konu hakkında yazılmış yazı bulunabilir. Örneğin, sanat, hobiler, günlük olaylar, kazalar, cinayetler, seyahat, borsa, para piyasası, filmler ve moda gibi.

Gazete haberleri gerek dilbilimsel, gerekse sosyodilbilimsel açıdan kendine has özellikleri olan gelenekselleşmiş bir türdür. Bunlar gazete içerisinde çeşitli özel iletişimsel amaçlara hizmet ederler. Hem yazarların hem de okuyucuların bu türün işlevleri hakkında ortak bir fikirleri vardır. Örneğin, iyi bir yazar genellikle gazete haberinden neler beklendiğini bilir; okuyucular da bu türün sosyal işlevinin dünyadaki günlük olaylar hakkında bilgi vermek olduğunu bilirler. Ancak, tipik bir gazete haberi ile gazete içerisindeki farklı türlerden birisi olan köşe yazıları karşılaştı-

rıldığında farklı bilişsel yapılara sahip oldukları görülmektedir. Ortam, katılımcılar arasındaki sosyal mesafe, katılımcıların sosyal statüsü gibi şeyler aynı olsa da bu iki yazının iletişimsel amacı farklılık gösterir. Çünkü, gazete haberinin amacı objektif bir haber sunmak, köşe yazısının amacı ise ilginç ve içinde zıtlıklar barındıran bir konunun dengeli bir çözümlemesini yapmaktır. Köşe yazıları genellikle güçlü bir fikir ileri sürülerek bir tepki geliştirmek amacıyla yazılır. Yazar etrafında olan olaylara karşı belli bir politik, ekonomik, sosyo-kültürel ve benzeri bir tavır alır ve görüşlerini o çerçevede sunar. Bu nedenle, iletişimsel amaçtaki farklılıklar bu iki tür için farklı stratejiler uygulamayı gerektirir ve bu da türlerin bilişsel yapılarına yansır.

Köşe yazıları bilişsel yapıları açısından incelendiğinde belirli bir temel mantık yapısına sahip oldukları görülmektedir. Bhatia (1993 : 165) köşe yazılarında 4 adımdan oluşan bir bilişsel yapı olduğunu ileri sürmektedir. Bu adımlar sırasıyla şunlardır:

- 1- Konunun sunumu (presenting the case)
- 2- Tartışma (offering the argument)
- 3- Karar (reaching the verdict)
- 4- Öneri (recommending action)

Araştırmanın bundan sonraki kısmında Türkçe köşe yazıları incelenerek bu modeldeki adım yapılarına uyup uymadıkları belirlenecek ve bu doğrultuda çözümlenmeleri yapılacaktır.

IV Türkçe Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları ve Çözümlemesi

Araştırmanın bu bölümünde 3 farklı gazeteden (Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet) 2 şer yazar olmak üzere toplam 6 yazar ve 1 ay süre ile izlenen toplam 180 köşe yazısı incelenmiştir. Ayrıca yapılan inceleme sonucunda, bütüncede bulunan her köşe yazısının metnin hangi konuyla ilişkili olduğunu belirten ilgi çekici ve bilgi verici bir başlığa sahip olduğu görülmüştür. Ancak, ‘başlık’ların ayrı bir tür oluşturduğunu ve farklı inceleme yöntemleri gerektirdiğini düşündüğümüz için bu çalışmaya başlıklar dahil edilmemiştir. Bütüncede bulunan köşe yazılarının bilişsel yapıları aşağıda sunulan iki örnek köşe yazısı üzerinde gösterilecek ve bütüncedeki diğer köşe yazılarının da bu özelliklere sahip olup olmadıkları tartışılacaktır.

Örnek: 1

Emin Çölaşan	22.05.2003
Para Uğruna	
<p>HÜKÜMET nerede yasadıışı iş yapan, para kaçırın, Hazine arazisi yağmalayan birileri varsa, onları affetme yarışına girdi.</p> <p>Vergi kaçırınlar...</p> <p>Elektrik parası ödemeyenler...</p> <p>Hazine arazisine ev yapanlar....</p> <p>Ormanları yağma edenler....</p> <p>Üstelik şimdi de SİT alanları imara açılıyor. Kaçak yapılara af getiriliyor. Sahil yağmasına ödül veriliyor. Kıyılara yapılan kaçak turistik tesisler de af kapsamına alınıyor.</p>	Konunun Sunumu
<p>Böyle bir şey dünyanın hiçbir ülkesinde olamaz. Devletin, milletin namuslu insanların sırtından, başkalarına rant kapısı açılıyor.</p> <p>SİT alanlarını imara açmak ne demek? Bu alanlar eşe dosta, partili yandaşlara, akrabalara peşkeş çekilecek, Türkiye' nin el değmesine izin verilmeyen doğal güzelliği, tarihten ve doğadan miras kalan alanları yağma edilecek.</p> <p>Ne uğruna?</p> <p>Para kazanmak uğruna!</p> <p>İyi de, ülkenin geleceğini para uğruna satma hakkı kime verilmiş?</p> <p>Mecliste 365 milletvekilleri var. Çoğunluk onlarda. Peki ama bu çoğunluğa sahip olmak, bu yağmanın mazereti olabilir mi? Vatandaş vergisini kaçırmamış, zamanında ödemiş. Kaçak elektrik kullanmamış. Orman arazisine Recep Tayyip gibi kaçak villa kondurmamış. Sahildeki Hazine arazisine kaçak tesis yapmamış.</p> <p>Vatandaş düzgün yaşamış, topluma karşı görevini eksiksiz yerine getirmiş.</p> <p>Sen ona hükümet olarak ceza veriyorsun. Ona belki de “ Keşke ben de üçkağıtçı olup bunları yapsaydım, köşeyi dönmüş olurdum” dedirtiyorsun.</p> <p>Öbür vatandaş vergisini kaçırmış, kaçak elektrik kullanıp Türkiye' yi milyarlarca dolar zarara sokmuş, ormana kaçak villa kondurmuş... Hepsine birden af getiriyorsun. Üçkağıtçı diyor ki: “ Ulan iyi ki uyanık davranmışım, af geldi köşeyi döndüm.”</p> <p style="text-align: center;">***</p> <p>Madem ki hükümete para hazırım, bu ille de yaşadıışı yollara sapanlara ödül vererek mi sağlanır!</p> <p>Vergi kaçırana, kaçak elektrik kullanana göz yumarak, SİT alanları peşkeş çekilerek para kazanılır mı!</p> <p>Orman yağmacısı affedilir mi!</p>	Tartışma

<p>Böyle ülke yönetimi olur mu? Efendim, bu yöntemlerle gelir elde edeceklermiş! O zaman bir Rahşan affı daha çıkarın, cezaevinde yatan gaspçıları, kapkaççıları, ırz düşmanlarını büyük para karşılığı serbest bırakın, biraz da oradan kazanın.</p> <p>Bu nasıl mantıktır, nasıl ülke yönetimidir? Her şeyi satıp savacaksın, ülkenin yarımını hiç düşünmeden namusluya ceza vereceksin,uyanık ve üçkağıtçı kesimi sürekli affedip her türlü olanağı sağlayacaksın! “İlle de AB’ ye gireceğiz” diye tutturanlar, incelesinler bakalım bütün AB ülkelerini... Acaba bir tanesinde olsun bu tür uygulamalar var mı!</p>	Tartışma (devam)
<p>Bunlar Türkiye gibi bir ülkeyi yönetmenin, devlete geçici bir gelir sağlamanın en ucuz ve en kolay yolları... Ve AKP iktidarının bütün amacı günü kurtarmak. Sonrası Allah kerim! Devletin gelirini artırmak için kalıcı, köklü çözüm asla ve kesinlikle yok. Kayıt dışı ekonomi için atılan bir tek adım yok. Sıfır vergiyle çalışan kişi ve kuruluşları kayıt altına almak yok... Çünkü bunlar zor işler. AKP bu zorluğa katlanamaz. Af çıkarmak ise kolay! İşin en kolayını yapacaksın, sonra da kasım kasım kasılıp “ Şu kadar gelir sağladık” diyeceksin! Bazı sazan balıkları da bu oltaya kapılıp yemi yutacaklar.</p>	Karar
<p>Uyanın ey ahali, üçkağıtçı, namusluya tercih ediliyor. Bu günü kurtarmak için ülkenin geleceği yağmalanıyor, peşkeş çekiliyor. Uyanın, uyanın.</p>	Öneri

Örnek 2

<p>Hasan Pulur Ne Var Bunda Şaşacak?</p>	20.05.2003
<p>BAZILARI her seferinde Amerika’ yı yeniden keşfetmişçesine kıyameti koparıyorlar. 15 bin imama kadro vermek de , bunun son halkası... vay efendim bu ne demek oluyor? “15 bin imam kadrosu rejimin teminatıymış” diye imalı başlıklar “Şimdi imam olmak varmış” diye dalga geçmeler...</p>	Konunun Sunumu
<p>PEKİ, affedersiniz ama, ne bekliyordunuz?</p>	

<p>Adam siyasi hayatının sonuna kadar takiye yapacak değil ya! Zaten öyle yaparsa sonu gelir, onu oraya getirenler ondan “ Selanık’ te Atatürk’ ün evini ziyaret etmesini” beklemiyor ki!</p> <p>Ya ne bekliyor? Din kurallarına, şeriata dayalı devlet; beklenen bu... Üstelik, bunu hiç söylemeden, gizleyerek iktidara gelmediler ki!</p> <p style="text-align: center;">***</p> <p>BUYURUN size ispatı... 14 Temmuz 1996’ da Nilgün Cerrahoğlu’ nun Tayyip Erdoğan’ la yaptığı, Milliyet’ te yayımlanan söyleşi... Cerrahoğlu soruyor: “Abdullah Gül’ le yaptığım konuşmada, iktidara geldiğimiz zaman, İslama aykırı kanunlar kalkacak, demiştiniz... Böyle mi olacak?”</p> <p style="text-align: center;">***</p> <p>YANİ, şu günlerde, Tayyip Erdoğan’ a göre daha liberal, daha yumuşak sanılan Abdullah Gül’ de o zaman böyle diyordu. Neyse geçelim cevaba: Refah (Partisi) din değildir, eşittir İslam değildir. Ama referansı İslamdır. Referansımıza ters hiçbir şey yapmak ve yaşamak istemiyoruz.” Soru: “Referansımıza ters kanun kalkacak mı? “ Tabii kanunları da insanlar yapar!”</p> <p style="text-align: center;">***</p> <p>BUNLARI söyleyen ve “ Biz diyoruz ki demokrasi bir araçtır, amaç değildir” diyenden, bugün neler bekleniyordu ki, şimdi 15 bin imam kadrosu için kıyamet koparılıyor? Anlamak mümkün değil! Mümkün de insanın söylemeye dili varmıyor. Hele hele “ Adamlar artık değişti” diyenlere</p> <p style="text-align: center;">***</p>	<p style="text-align: center;">Tartışma</p>
<p>DEĞİŞİYORLAR, değişiyorlar, hele hedeflerindeki her şeyi, kurumu Avrupa’ nın tarifıyla, biçimlendirip, pişirip bir kıvama getirsinler, Amerika’ nın istediği “ demokratik şariat devleti” ni kursunlar Siz, değişimi o zaman görün!</p>	<p style="text-align: center;">Karar</p>
<p>Sabredin 2007’ ye kadar bekleyin... Tayyip Erdoğan’ ın cumhurbaşkanlığını görürsünüz inşallah! Bunun da gizli kapaklı yanı yok! “Cumhurbaşkanının imam-hatipli olacağı günler yakındır” diyenin kim olduğunu bilmiyor musunuz? O halde öğrenin: Tayyip Erdoğan!</p>	<p style="text-align: center;">Öneri</p>

IV.1. Konunun Sunumu

Köşe yazılarında 4 parçadan oluşan bilişsel yapının ilk adımı olan konunun sunumu kısmı köşe yazısına konu olan olayın tanıtımı ile ilgilidir. Diğer bir deyişle, köşede o gün tartışılacak konunun girişi niteliğindedir. Bu kısımda konu tanıtılır, açıklanır, sınırları belirlenir ve tartışmaya hazır hale getirilir. İncelenen 180 köşe yazısının tümünde böyle bir bilişsel yapı parçası olduğu gözlemlenmiştir.

Örnek olarak seçilen 1. köşe yazısında köşe yazarı Emin Çölaşan (Hürriyet gazetesi) ‘Para Uğruna’ başlıklı yazısının ‘konunun sunumu’ kısmında özetle ‘hükümetin yasa dışı işler yapanlara ödün verdiğini ve affettiğini’ söyleyerek bunlara şu örnekleri vermektedir: ‘vergi kaçırınlar’ ; ‘hazine arazisine ev yapanlar’; ‘elektrik parası ödemeyenler’; ‘ormanları yağma edenler’. Ayrıca, bu kısımda yazar ‘SİT alanlarının imara açılması’ , ‘kaçak yapılara af getirilmesi’ gibi örneklerden de söz ederek tartışacağı konuyu tanıtmakta ve sınırlarını çizmektedir. Bu iletişimsel amaç doğrultusunda okuyucu bu bilişsel yapı parçasına bakarak yazıya konu olacak tartışmanın ‘hükümetin örnekleri verilen yasa dışı işlere ödün verdiği olacağını anlamaktadır.

2. Örnekte de Hasan Pulur (Milliyet gazetesi) “Ne Var Bunda Şaşacak?” başlıklı köşe yazısının ‘konunun sunumu’ kısmında o gün tartışılacak konunun ‘15 bin imama kadro vermek’ olduğunu belirtmektedir. Pulur ayrıca giriş cümlesi olarak seçtiği “Bazıları her seferinde Amerika’yı yeniden keşfetmişçesine kıyameti koparıyor” ile konuya olan yaklaşımını da netleştirmekte ve bunun aslında şaşılacak bir şey olmadığını ima etmektedir. Bu şekilde yazar, köşe yazısının ‘tartışma’ bölümünün sınırlarını da ‘konunun sunumu’ kısmında çizmektedir.

Köşe yazılarının diğer türlerde de görüldüğü gibi bir “giriş” kısmı olması gereklidir. Bu nedenle, ‘konunun sunumu’ olarak adlandırdığımız bu bilişsel yapı parçası her köşe yazısında görülmekte ve farklı dilbilgisel yapılara sahip olsa da işlevsel açıdan aynı amaca hizmet etmektedir.

IV. 2. Tartışma

Bir köşe yazısının iletişimsel amacı politik, ekonomik, sosyal, kültürel, vb. bir görüş ortaya koymak ve bu görüşü etkili bir biçimde savunmaktır. Diğer bir deyişle, yazar etrafında olan olaylara karşı belirli bir tavır alır. Bunu yaparken de ortaya koyduğu iddianın doğrulanması veya çürütülmesi gerekmektedir. İşte, köşe yazılarındaki tartışma bölümünün mantık yapısı bu temel üzerine kurulmuştur. Köşe yazarı bu bölümde ortaya attığı görüşü destekleyecek bir tartışma geliştirir, bazı belgeler sunar, örnekler verir, etkili kişilerin görüşlerinden alıntılar yapar veya tartışmasını bilimsel gerçeklere dayandırarak iddiasını destekler. Bundan dolayı, bir köşe yazısının genellikle en uzun bölümünü ‘tartışma’ yapısı oluşturmaktadır. ‘Tartışma’ bölümünde yazar ortaya koyduğu görüşe karşı geliştirdiği pozitif veya

negatif tutumunu hem seçtiği sözcüklerle hem de dilbilgisel yapılarla destekler. İncelenen bütüncedeki tüm köşe yazılarında bu yapı görülmüştür.

Örnek 1 deki köşe yazısının 'tartışma' bölümünde yazar Emin Çölaşan tartıştığı konuya karşı olan negatif tutumunu 'tartışma' bölümünün başındaki "Böyle bir şey dünyanın hiçbir ülkesinde olamaz" tümcesiyle ortaya koymaktadır. Ayrıca, köşe yazısında bazı sözcük ve tümceler koyu renk yazılarak yazarın tartışmasını ve olumsuz yaklaşımını desteklemekte ve tartışmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Bunlara aşağıdaki yapıları örnek olarak verebiliriz:

- **SİT alanlarını imara açmak ne demek?**
- **Para kazanmak uğruna!**
- **Recep Tayyip**
- **365 milletvekili**
- **Keşke bende üçkağıtçı olup bunları yapsaydım, köşeyi dönmüş olurdum.**
- **Milyarlarca dolar**
- **Af**
- **Ulan iyi ki uyanık davranmışım, af geldi köşeyi döndüm.**
- **Yasa dışı**
- **Böyle ülke yönetimi olur mu?**
- **Bu nasıl mantıktır, nasıl ülke yönetimidir?**
- **Uyanık**
- **Üçkağıtçı**

Yazar, köşe yazısının 'tartışma' bölümünde bu anahtar sözcük ve tümceler çerçevesinde açıklamalar yapmakta, örnekler vermekte ve ortaya koyduğu görüşü güçlü bir şekilde savunarak okuyucuyu 'karar' kısmı için hazırlamaktadır.

İkinci örnekte ise, Hasan Pulur köşe yazısının 'konunun sunumu' kısmında ortaya koyduğu '15 bin imama kadro vermenin beklenen bir şey olduğu' görüşünü desteklemek için 'tartışma' bölümünde başkalarından alıntılara yer vermektedir. Yazar, "Buyurun size ispatı" tümcesi çerçevesinde şu anki iktidar partisinin başkanı ve başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan ile 14 temmuz 1996 da yapılan bir söyleşiden alıntı yapmaktadır. Söz konusu tarihte gazeteci Nilgün Cerrahoğlu tarafından Milliyet gazetesinde yayınlanan söyleşide şu konuşma geçmektedir:

- **Cerrahoğlu: Abdullah Gül'le yaptığım konuşmada; "İktidara geldiğiniz zaman İslama aykırı kanunlar kalkacak" demişti Böyle mi olacak?**
- **Recep Tayyip Erdoğan: Refah partisi din değildir, eşittir İslam değildir. Ama referansı İslamdır. Referansımıza ters hiçbir şey yapmak ve yaşamak istemiyoruz.**
- **Cerrahoğlu: Referansınıza ters kanun kalkacak mı?**
- **Recep Tayyip Erdoğan: Tabii kanunları da insanlar yapar.**

Bu alıntı çerçevesinde Recep Tayyip Erdoğan tarafından ima edilen ‘İslama uymayan kanunların kalkabileceği’ görüşü Hasan Pulur tarafından ortaya atılan ‘15 bin imam kadrosu verilmesi şaşılacak bir şey değildir’ görüşünü desteklemektedir. Yazar, parti görüşünde bir değişiklik olmadığını özellikle vurgulamakta ve ‘tartışma’ kısmını bu temel üzerine oturtmaktadır. 1. Örnekte gördüğümüz bazı sözcük ve yapıları koyu renkle yazarak önem verdiği noktaları bu şekilde belirtme tekniği bu yazarda da görülmektedir. Özellikle, yaptığı alıntidaki soru ve yanıt bölümlerini koyu renk yazarak bu tartışmanın en can alıcı ve kendi savını destekleyen bölümlerinin bunlar olduğunu belirtmektedir. Pulur bu kısımda ayrıca okuyucuyu ‘karar’ bölümü için hazırlamaktadır.

IV. 3.Karar

Bilişsel yapı parçaları incelendiğinde her bölümün okuyucuyu bir sonraki bölüme hazırladığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, tartışma bölümünde tartışılan noktalar ve yazarın olumlu veya olumsuz tutumu varacağı karar hakkında çok net ipuçları vermektedir. Dolayısıyla, köşe yazılarındaki ‘karar’ bölümü ‘tartışma’ bölümünün doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve yazarın ileri sürdüğü iddianın doğrulandığını veya çürütüldüğünü kesin olarak belirttiği bir yapı parçası olarak yerini almaktadır.

Yazar burada bir süredir tartıştığı konuya nokta koymakta ve bu tartışmanın sonucunu açıklamaktadır. Bu nedenle ‘karar’ bölümü köşe yazısının ‘tartışma’ bölümü ile uyum içerisindedir. Özetle söylemek gerekirse, ‘karar’ kısmı olmadan bir tartışma sona erdirilemez. Bundan dolayı, bu bilişsel yapı parçası incelenen her köşe yazısında yer almaktadır. Ayrıca, köşe yazılarındaki ‘karar’ bölümü bir sonraki bilişsel yapı parçası olan ‘öneri’ bölümünde verilecek olan mesajın da kaynağını oluşturmaktadır.

Örnek 1 de yer alan ‘karar’ yapısında yazar Emin Çölaşan ‘tartışma’ kısmında savunduğu ve değişik açılardan tartıştığı ‘hükümetin yasadışı iş yapanları affettiği’ görüşü kesinlik kazanmakta ve yazar kararını ve dolayısıyla hükümetle ilgili eleştirilerini şu şekilde açıklamaktadır:

- “**Bunlar Türkiye gibi bir ülkeyi yönetmenin, devlete geçici bir gelir sağlamanın en ucuz ve en kolay yolları.. ve AKP iktidarının bütün amacı günü kurtarmak. Sonrası Allah kerim! Devletin gelirini arttırmak için kalıcı, köklü çözüm asla ve kesinlikle yok. Çünkü bunlar zor işler. AKP bu zorluğa katlanamaz. Af çıkarmak ise kolay! En kolayını yapacaksın, sonra da kasım kasım kasılıp “şu kadar gelir sağladık” diyeceksin! Bazı sazan balıkları da bu oltaya kapılıp yemi yutacaklar.**

Yazar hükümet ve yaptığı işler ile ilgili güçlü görüşlerini ve eleştirilerini bu şekilde açıklayarak en son yapı parçası olan 'öneri' bölümüne de hazırlık yapmakta ve bunun ipuçlarını vermektedir.

2. örnekte de köşe yazarı Hasan Pulur tartıştığı '15 bin imama kadro vermenin beklenen bir durum olduğu' görüşünü karar aşamasına getirmekte ve iktidar partisi üyelerinin değiştiğini söyleyenlere kendi kararını şu şekilde açıklamaktadır:

- "Değişiyorlar, değişiyorlar, hele hedeflerindeki her şeyi, her kurumu Avrupa'nın tarifıyla, biçimlendirip, pişirip bir kıvama getirsinler, Amerika'nın istediği "demokratik şeriat devletini kursunlar... Siz değişimi o zaman görün"

Alıntıdan da anlaşılacağı gibi, yazar kararında iktidar partisinde başkalarının söylediği gibi bir değişim yaşandığını; ancak, bu değişimin yönü ve boyutlarının çok farklı olduğunu açıklamaktadır.

IV. 4. Öneri

Köşe yazılarının 4 parçalı bilişsel yapısının son parçası olan 'öneri' bölümünde yazar okurlarına tartıştığı ve karara bağladığı konu ile ilgili olarak bir öneride bulunur, bunu ima eder veya okurun takınmasını istediği tavır konusunda bir mesaj iletir. Bu anlamda, köşe yazılarındaki bilişsel yapı parçalarından genellikle en kısa ve en çarpıcı olanı bu bölümdür. Çünkü, o gün tartışılan tüm konudan geriye kalan aslında yazarın okuyucuya iletmek istediği bu kısa mesaj ve alması gereken tavrıdır.

Bir gazetede tüm köşe yazarları bu şekilde verdikleri mesajlarla büyük bir okuyucu kitlesinin düşünceleri üzerinde etkili olurlar ve bu anlamda onları peşlerinden sürüklerler. "Son yıllarda gelişen 'eleştirel söylem çözümlemesi' çalışmalarının ışığı altında yapılan 'medya' ile ilgili incelemelerde insanların güvenilir ve otorite olarak gördüğü kişilerin fikirlerinden çok etkilendikleri tespit edilmiştir. Bunun da ötesinde, örneğin 'medya' gibi etkili kurum ve kuruluşların insanların düşüncelerini kontrol edebildikleri ve bu şekilde insanlar üzerinde bir güç ve egemenlik oluşturdukları etkili bir biçimde tartışılmaktadır." (Van Dijk 2001: 357) Bu anlamda, köşe yazarları da yazdıkları yazılarla bu işleve katkıda bulunurlar.

Kimi köşe yazılarında yazar okuyucunun takınmasını istediği tavrı güçlü bir eylem önerisi şeklinde ortaya koyar. Buna yazar Emin Çölaşan'a ait 'Para Uğruna' adlı köşe yazısının 'öneri' bölümü örnek olarak verilebilir. Çölaşan ileteceği mesajı güçlü bir şekilde ifade etmekte ve okuyucuyu bir eylemde bulunmaya çağırmaktadır. Yazarın eylem önerisi şu şekildedir:

- “Uyanın ey ahali, üçkağıtçı namusluya tercih ediliyor. Bu günü kurtarmak için ülkenin geleceği yağmalanıyor, peşkeş çekiliyor. Uyanın, uyanın.

Yazar bu sözleriyle okuyucunun konu hakkında takınmasını istediği tavrı çok net ve etkili bir biçimde ortaya koymakta ve bu şekilde köşe yazısını sonlandırmaktadır.

2. örnekte ise Hasan Pulur tartıştığı ve karara bağladığı ‘iktidar partisinin aslında bir ‘şeriat devleti kurma isteği’ konusunda okuyucularına şu imalı öneride bulunmaktadır:

- “Sabredin, 2007’ye kadar bekleyin... Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanlığını görürsünüz inşallah! Bunun da gizli kapaklı yanı yok! ‘Cumhurbaşkanının imam-hatipli olacağı günler yakındır’ diyenin kim olduğunu bilmiyor musunuz? O halde öğrenin: Tayyip Erdoğan.

Bu bölümde ‘Sabredin, 2007’ye kadar bekleyin’ tümcesi iyi bir anlamda kullanılmamıştır. Yani, yazara göre sabretmenin sonu selamet olmayacaktır. H. Pulur burada 2007 de Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı olacağını ima etmekte ve insanların artık bu gerçeği anlamaları gerektiği mesajını vermektedir. Diğer bir deyişle, yazar okuyucuların ‘15 bin imam kadrosu’ yerine üzerinde düşünmeleri gereken asıl konunun çok daha büyük boyutlu olduğu önerisinde bulunmakta ve yazısını bu şekilde sonlandırmaktadır.

V. Sonuç

Bütüncü çözümlememiz sonucunda köşe yazılarının gelişigüzel yapılanmış ve şekillendirilmiş yazılar olmadığı, aksine hepsinde ortak olan ve belki de evrensel olarak nitelenebilecek bazı özellikler bulunduğu ortaya konmuştur. Bhatia’nın da belirttiği gibi (1993:15) bir profesyonel ya da akademik grubun üyeleri bir türü hep aynı şekilde yapılandırır; çünkü iletişimsel amaçları aynıdır. Diğer bir deyişle, bu geleneksel iç yapı bu türü ortaya çıkaran uzman grubun uzun tecrübe ve çalışmalarının birikiminin bir sonucudur. Biz de bu sayede bir köşe yazısı ile kişisel bir mektubu ya da bilimsel bir makaleyi birbirinden ayırabiliriz.

Bütüncü üzerinde yapılan çözümleme sonucunda Türkçe köşe yazılarında 4 adımdan oluşan bir bilişsel yapı bulunduğu saptanmıştır. Bunlar sırasıyla 1) konu’nun sunumu, 2) tartışma, 3) karar ve 4) öneri yapılarıdır. İncelenen tüm köşe yazılarında bu yapılara rastlanmıştır. Bu da bize bir köşe yazısı yazmanın, başka bir deyişle, politik, sosyo-kültürel, vb. bir görüş ortaya atarak bunu etkili bir biçimde savunmanın belirli bir mantık yapısı takip ederek yapılabildiğini göstermektedir. Bu yapı da köşe yazılarının geleneksel düzenini ortaya çıkarır.

Bu şekilde yapılan bilişsel yapı çözümlerinin sonuçları bir yandan üretilen metinleri anlamaya, diğer yandan ise iyi kurgulanmış metinler üretmeye yardımcı olur. Bir metin türünün bilişsel yapısını inceleyerek o metnin üretim biçimini belirleyebilir, anlamsal özüne ulaşabilir ve metinde hangi konunun ne şekilde işlendiğini saptayabiliriz. Ancak, Swales'in de belirttiği gibi (1990 : 54) bu temel mantık ilkelerinin bilinmesi ne hikayenin tümüdür, ne de iletişimsel başarının garantisidir.

KAYNAKÇA

Bhatia, Vijay K. (1993). *Analysing Genre : Language Use in Professional Settings*. London: Longman.

Bower, Gordon H. and Randolph K. Cirilo (1985). "Cognitive Psychology and Text Processing" *Handbook of Discourse Analysis 1* (Ed) Teun A. Van Dijk- London: Longman.

Coulthard, Malcolm. (1977). *An Introduction to Discourse Analysis*. London: Longman.

Johnstone, Barbara. (2001). "Discourse Analysis and Narrative" *The Handbook of Discourse Analysis* (Eds.) Deborah Schiffrin, Deborah Tannen and Heidi Hamilton. Oxford : Blackwell Publishers.

Swales, John W. (1990). *Genre Analysis English in Academic and Research Setting*. Cambridge: CUP.

Van Dijk, Teun A. (1985). "Introduction: Levels and Dimensions of Discourse Analysis" *Handbook of Discourse Analysis 2* (Ed) Teun A. Van Dijk. London: Longman.

Van Dijk, Teun A. (2001). "Critical Discourse Analysis" *The Handbook of Discourse Analysis*. (Eds) Deborah Schiffrin, Deborah Tannen and Heidi Hamilton- Oxford:Blackwell Publishers